

УДК 343.43(477)

Л.Ю. КАПТАНЧУК, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького

СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ПРИ НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕПРАВЛЕННІ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Ключові слова: спосіб вчинення злочину, особливості, незаконне переправлення осіб, державний кордон

Аналіз протидії злочинності, пов'язаної з незаконною міграцією на державному кордоні України, свідчить про те, що її рівень в останні роки не зменшується. Так, органами охорони державного кордону за ознаками злочину, передбаченого ст.332 КК України «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України», порушено у 2005 році 85 кримінальних справ відносно 100 осіб, у 2006 році 99 кримінальних справ щодо 59 осіб, а відповідно у 2007 - 90 кримінальних справ стосовно 76 осіб [1, с.2].

Актуальність дослідження способу вчинення злочину та його особливостей на сучасному етапі боротьби зі злочинністю обумовлюється професіоналізацією злочинної діяльності, що заперечувалося довгий час [2, с.199; 3, с.7] та її транскордонним характером, зокрема, у сфері нелегальної міграції [4, 5].

С.І. Ожегов визначає спосіб як дію або систему дій, які застосовуються при виконанні будь-якої роботи, при здійсненні будь-чого [6, с.658]. Спосіб вчинення злочину – це складна категорія, в якій відображається його кримінально-правовий, кримінально-процесуальний, судово-психологічний і абсолютно криміналістичний аспекти.

Криміналістичне розуміння способу вчи-

нення злочину не може цілком збігатися з його розумінням в інших науках [7, с.7]. У кримінальному процесі воно трактується ширше, ніж в кримінальному праві, а в криміналістиці - ширше, ніж у кримінальному процесі. Так, узагальнені дані по вивченим кримінальним справам свідчать, що у постанові про притягнення як обвинуваченого, про спосіб вчинення злочину вказувалося у 97,3 % випадках. При постановленні вироку суд індивідуалізує покарання, враховуючи спосіб вчинення злочину, який характеризує саме діяння та суб'єкт злочину [8, с.51].

Криміналісти охоплюють поняттям «спосіб» стадії підготовки та приховування злочину, включаючи в нього місце, час, особливості особи та ін. Такий підхід у розумінні способу вчинення злочину, не порушуючи суті кримінально-правового поняття способу, вводить в нього елементи, які найбільш повно відображають механізм злочину.

Для криміналістики *основне в способі не досягнутий результат, а процес досягнення мети, механізм її досягнення. Спосіб скоєння злочинів розглядається в криміналістиці як джерело інформації про закономірності виникнення доказів, яка необхідна для розробки засобів та методів розкриття та розслідування злочинів* [2, с.197].

Спосіб скоєння злочину визначається як центральний елемент в структурі криміналістичної характеристики злочинів [9; 10, с.86; 11, с.59; 12, с.6]. А тому знання уповноваженими суб'єктами типових способів скоєння певних видів злочину дає можливість своєчасно прийняти рішення про порушення кримінальної справи та забезпечити якісне планування її розслідування.

З початку ХХ століття, коли англійський та американський криміналісти Л. Стчерлі і А. Фольмер запровадили систему реєстрації злочинів за способом їх скоєння [13, с.95], та до 60-х років минулого століття способів здійснення злочинів, в основному, приділялася увага як елементів кримінальної реєстрації [14, с.424]. Одними з перших, хто звернувся до з'ясування змісту способу, були

О.М. Колесниченко та А.Н. Савченко, однак першим комплексне дослідження цієї категорії здійснив А.М. Кустов. На думку О.М. Колесниченко та А.Н. Савченко, «спосіб вчинення злочину - це все те, що характеризує дії злочинця при підготовці (підшукуванні місця, предмета посягання, підготовці знарядь і засобів, необхідних для здійснення злочинної мети, та ін.), вчиненні злочину і приховуванні його слідів» [2, с.198].

Прояв злочину у зовнішньому середовищі є результатом організованої свідомої-вольової діяльності суб'єкта, зміст якого детерміновано об'єктивними обставинами і якостями особистості. Фактичний зміст цієї діяльності, що є способом здійснення злочину, може бути різний, але закономірна залежність способу вчинення злочину від його обставин, що детермінують, а слідів злочину - від способу, яким його вчинено, зберігається завжди.

Спосіб вчинення злочину є одним із елементів механізму злочину, а тому його не слід змішувати з механізмом злочину, що зараз зустрічається. Безсумнівно, є необхідність розширення і конкретизації складових способу вчинення злочину, але в нього варто включати (у криміналістичному плані) тільки те, що служить меті встановлення злочинців і розкриття злочинів. Ми підтримуємо думку тих криміналістів, які вважають, що цілком правий Р.С. Белкін, який підкреслює, що спосіб здійснення – це лише одна з ланок механізму злочину [15, с.28; 2, с.199; 16, с.68].

Про окремі елементи механізму злочину, у першу чергу, способи його вчинення і приховування, в різних аспектах писали багато вчених-криміналістів, а також фахівці в галузі матеріального і процесуального кримінального права. Так, А.М. Кустов запропонував розуміти під механізмом злочину систему процесів взаємодії учасників злочину, як прямих, так і непрямих, між собою і з матеріальним середовищем, пов'язаних з використанням відповідних знарядь, засобів та інших окремих елементів обстановки.

На його думку, до основних елементів механізму злочину необхідно відносити:

- діяльність суб'єкта злочинної події;
- комплекс (сукупність) дій, вчинків та інших рухів жертви злочину;
- комплекс (сукупність) дій, вчинків та інших рухів осіб, які побічно пов'язані зі злочинною подією;
- окремі елементи обстановки, які використовуються учасниками злочинної події, включаючи предмет злочинного посягання» [17, с.15]. Механізм злочину може бути об'єктом криміналістичного моделювання, і ця модель — використовуватися при пізнанні слідчої ситуації, визначенні шляхів і задач розслідування та ін. [18].

Спосіб вчинення злочину, на думку Г.Г. Зуйкова [19, с.15; 20, с.9], являє собою систему взаємообумовлених рухливо детермінованих дій, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину, які пов'язані з використанням відповідних знарядь і засобів, а також часу, місця та інших сприятливих обставин об'єктивної обстановки здійснення злочину. Р.С. Белкін вважає, що спосіб скоєння злочину - це система дій по підготовці, вчиненню і приховуванню злочину, які детерміновані умовами зовнішнього середовища і психофізіологічними властивостями особи. Спосіб скоєння злочину може бути пов'язаний з вибірковою використанням відповідних знарядь або засобів, умов місця та часу. Як правило, дії по підготовці, вчиненню і приховуванню злочинів об'єднані загальним злочинним задумом; проте, у деяких випадках може мати місце самостійний спосіб приховування злочину (якщо приховування не входить у загальний задум) [21, с.215; 22, с.212].

Як відзначає Г.Г. Зуйков, «вивчення способу здійснення злочинів не має зводитися до аналізу слідчої практики по закінченим провадженням справ. Необхідно безпосередньо вивчати психологічні особливості особистості злочинців, об'єктивну обстановку, в якій відбуваються або можуть відбуватися злочини» [23, с.60]. У той же час, Б.М.

Шавер основну задачу вивчення способів вчинення злочинів вбачає у виявленні і класифікації прийомів та способів, які застосувалися або можуть застосовуватися для розробки найбільш вдосконалених методів виявлення та дослідження доказів, які необхідні для розкриття злочинів [24, с.12].

Знання способів вчинення порушення кордону сприяє виявленню слідів, речових доказів і дозволяє успішно вирішувати задачі розшуку і викриття злочинців [25, с.29; 26, с.243]. «Голий» опис способу вчинення злочину не досягає мети; опис треба робити або від слідів застосування даного способу для того, щоб по них розкривати механізм злочину, або до слідів застосування цього способу, щоб, знаючи його, зуміти виявити докази вчиненого злочину та встановити особу злочинця [27, с.314].

Між ознаками злочину, способом його вчинення і приховування існує обумовлений зв'язок: по ознаках судять про спосіб, а знання способу дозволяє максимально повно знайти ознаки його застосування, а через спосіб і ознаки в сукупності - подію в цілому. А це дає можливість здійснювати «впізнання» способу вчинення злочину за його ознаками [28, с.243; 29; 30].

Окремі автори вважають, що характеристика способу вчинення злочину може здійснюватися тільки через комплекс певних стійких ознак його застосування, оскільки ті самі ознаки до виявлення їхнього комплексу можуть вказувати на вчинення злочину різними способами [31]. Однак, навіть наявність комплексу ознак не дає підстав для категоричного судження про індивідуальну визначеність використаного способу здійснення злочину.

На думку В.П. Бахіна, на теперішній час у зв'язку з якісною зміною злочинності та умов, в яких здійснюється і розвивається злочинна діяльність, значення, місце і роль способу здійснення злочинів вимагають нового осмислення і подальшої розробки цієї криміналістичної категорії. Насамперед є потреба в уточненні самого поняття та змісту

способу вчинення злочинів. Одночасно з терміном «спосіб вчинення злочину» у криміналістиці зустрічаються «спосіб вчинення і приховування злочину», «спосіб підготовки, підготовки і приховування злочину». На підставі цього способи здійснення злочинів поділяють на «повноструктурні» і «неповноструктурні». У криміналістичному аспекті дії по підготовці вчинення злочину включаються в спосіб тоді, коли, по-перше, вони, природно, є в наявності, а, по-друге, залишають конкретні сліди, що характеризують характер дій злочинця і дозволяють розмежовувати різні способи. А дії по приховуванню злочину відносяться до способу вчинення злочину в тому випадку, якщо вони охоплюються наміром і планом дій злочинця на момент здійснення злочину [2, с.198-199].

Доповнюючи точку зору В.П. Бахіна, Г.А. Матусовський способи вчинення злочину по їх структурі поділяє на три види:

- одноелементні - складаються із дій без підготовки та приховування злочину,
- складні (двохелементні), які крім основного елемента включають дії по підготовці або приховуванню злочину,
- повні (трьохелементні), які включають підготовку, безпосереднє вчинення та приховування злочину [32, с.213].

Однак, на нашу думку, на практиці інколи дуже складно на початковому етапі розслідування визначити суб'єктивний елемент приховування злочину як складову частину способу вчинення злочину. Так, у цілому, приховування злочину охоплює дві складові:

а) об'єктивну – дії по утрудненню встановлення реальної події та причетних до неї осіб;

б) суб'єктивну – усвідомлення дій по приховуванню злочину:

- під час виконання об'єктивної сторони злочину;
- після завершення виконання об'єктивної сторони відразу або через певний час, коли суб'єкт крім бажання вплинути на результати своєї злочинної діяльності з метою приховування злочину ще й має для цього реальну

можливість.

Ключовими елементами у разі виникнення умислу на приховування після його вчинення має бути можливість злочинця внести зміни в слідову картину злочину з метою порушення об'єктивного взаємозв'язку «спосіб вчинення злочину – його реальне відображення в слідовій картині».

Як вважає В.П. Бахін, з позиції криміналістичного аналізу способів вчинення злочинів з метою виявлення злочинців і розкриття злочинів найбільш важливим є повноструктурний зміст способу, тим більше в даний час, коли кримінальну «погоду» створюють організована і професійна злочинність, для яких підготовка до здійснення злочинів є елементом їхньої життєдіяльності, а приховування злочинної діяльності представляє систему забезпечення цієї життєдіяльності. У цих умовах говорити, що спосіб здійснення злочину - це час, місце, засоби й образ дій по досягненню злочинної мети неправильно і недостатньо. Раніш, як правило, спосіб здійснення злочину пов'язувався з особливостями дій окремої особи або певної групи. Тепер, коли свою злочинну діяльність здійснює злочинне співтовариство, за єдиним планом і задумом може одночасно діяти кілька «бойових» груп цієї організації, скоюючи аналогічні злочини. При цьому будуть виявлятися як ознаки, які характеризуються задумом єдиного керівництва, так і обумовлені своєрідністю «почерку» кожної окремої групи виконавців. Отже, необхідно забезпечити теоретичну розробку того, як у цих випадках знаходити схожість (спільність) «почерку» даної злочинної організації при відмінності «деталей». Конкретний спосіб здійснення злочину - це відображення особливостей його «творця», що й обумовлює використання способу для виявлення і реєстрації виконавців [2, с.199-201].

А тому, підтримуючи думку В.П. Бахіна, настала нагальна потреба у дослідженні способів вчинення злочинів, в яких відображаються особливості діяльності різноманітної сукупності суб'єктів, які задіяні в ньому. Як

кравим прикладом цього може слугувати злочинна діяльність, яка пов'язана із незаконним переправленням нелегальних мігрантів через державний кордон.

Виходячи із особливостей складу злочину, який передбачає відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон, на нашу думку, **спосіб переправлення незаконних мігрантів через державний кордон охоплює взаємообумовлену сукупність дій осіб, діяльність яких спрямована на переправлення незаконних мігрантів через державний кордон із порушенням чинного законодавства, а також осіб, які безпосередньо перетинають державний кордон (незаконні мігранти).**

Якщо нелегальна міграція у період розпаду СРСР характеризувалась поодинокими проявами, то на теперішній час набула масового характеру. Така тенденція притаманна не тільки для України, але й для країн, які утворились на теренах бувшого Радянського Союзу, через які пролягли канали нелегальної міграції.

Способи незаконного переправлення осіб через державний кордон в останнє десятиліття постійно «модифікуються» під впливом міграційних факторів.

Зокрема, в період 1999-2002 років особливостям переправки незаконних мігрантів через східну ділянку державного кордону були притаманні наступні способи:

- *переправлення через пункти пропуску на державному кордоні здійснювалося за підробленими документам або з ухиленням від прикордонного контролю шляхом укриття в автомобільних або залізничних транспортних засобах; такий спосіб переправлення становив близько 5 % від загальної кількості порушень;*

- *переправлення поза пунктами пропуску через лінію державного кордону незаконних мігрантів в Україну у 72 % випадків здійснювалося з використанням транспортних засобів. З суміжної території до державного кордону України незаконних мігрантів підвозили транспортними засобами, після чого*

лінія державного кордону перетиналася в супроводі провідників пішки (у 23 % випадків), а після перетину кордону переміщення незаконних мігрантів по території України продовжувалося на:

- тих же транспортних засобах, які доставили порушників до державного кордону та після цього перетинають кордон легально в пунктах пропуску;

- транспортних засобах інших пособників, які забезпечують переправлення незаконних мігрантів лише по території України;

- транспортних засобах осіб, які не причетні ж до переправлення незаконних мігрантів в Україну та використовуються «в темну», не усвідомлюючи протиправний характер діяльності пасажирів.

Так, 12.11.2002 року на ділянці Житомирського прикордонного загону було під управління жителя м. Львова затримано вантажний автомобіль КАМАЗ, в фургоні якого знаходилося 164 нелегальних мігранти (громадяни Китаю - 80 чол., Індії - 28, Іраку - 17, Туреччини - 12, Афганістану 9, Бангладеш - 7, Сирії - 6, Пакистану - 2, Палестини - 2; в тому числі 34 жінки та 17 дітей). Автомобіль супроводжував приватний автомобіль «Рено», водієм якого був мешканець Закарпатської області [33].

У цей період переправлення незаконних мігрантів здійснювалося, в основному, через російську (переважно в межах Чернігівської, Сумської та Харківської областей) та білоруську (переважно в межах Чернігівської області) ділянки державного кордону України, а незаконне залишення території України здійснювалося через Закарпатський регіон (українсько-словацьку, українсько-угорську та українсько-польську ділянки кордону), де затримано 92 % незаконних мігрантів від загальної кількості.

Аналіз порушень у 2002-2004 роки свідчить про те, що відбулася певна зміна у способах незаконного переправлення нелегальних. У цей період спостерігається використання як легальних, так і нелегальних способів їх інфільтрації (прибуття) в Україну.

При легальній інфільтрації використовувалися:

- авіаційні маршрути Пакистан-Дубаї (ОАЕ)-Київ (Бориспіль); Пакистан-Дубаї-Стамбул-Київ (Бориспіль); Москва (Шереметьєво)-Київ (Бориспіль); Дубаї-Одеса; Москва-Дніпропетровськ; Стамбул-Сімферополь);

- залізничний маршрут Москва-Київ, Харків, Одеса через пункти прикордонного контролю «Конотоп» та «Харків-пасажирський»;

- авіаційно-залізничний маршрут: літаками до м. Київ (Бориспіль), а далі потягом «Київ-Ужгород».

При цьому способи, які використовують незаконні мігранти та їх переправники, характеризуються наступними особливостями: переправлення незаконних мігрантів в Україну здійснюється групами по 4-5 чол., розміщуються в приватних квартирах у м. Києві, після того накопичуються до 10-15 чол. та автотранспортом переміщуються в супроводі громадян України (переправників, перевізників) до Закарпатської області. Далі мігрантів розміщують у покинутих будівлях (фермах) тощо, та через 3-4 дні переправляють через державний кордон.

При нелегальній інфільтрації нелегальних мігрантів в Україну найчастіше використовується «східна» ділянка державного кордону (ділянки Сумського та Чернігівського прикордонних загонів). Доставка нелегальних мігрантів в Україну здійснювалася, в основному, автомобільним транспортом, в близько 40 % випадків з використанням схованок або маскувального вантажу, за маршрутом Москва-Київ. При цьому перетинання державного кордону здійснювалося безпосередньо на автомашинах, (як правило, використовуються вантажівки) або ж комбіновано, коли порушники державного кордону спішувалися на суміжній із Україною території поблизу державного кордону, пішки перетинали лінію державного кордону, а потім, на території України, знову сідали на автотранспорт, однак, вже на легковій автомобілі [34, с.2].

У цей період як особливість відмічається

використання організаторами незаконного переправлення громадян Південно-Східної Азії для прибуття та транзиту по території України залізничного транспорту з відома або за допомогою провідників вагонів. Зокрема, група незаконних мігрантів із 20 громадян Китаю, яка була затримана у червні 2004 року підрозділами органів охорони державного кордону, саме таким чином прибула з Москви в Україну.

Вибуття з території України незаконних мігрантів у цей період здійснювалося нелегально, та характеризувалося тим, що у прикордонні контрольовані райони незаконних мігрантів доставляли автомобільним транспортом (легкові автомобілі, мікроавтобуси та вантажні автомобілі, обладнані відповідними схованками) та залізничним транспортом, однак на під'їздах до кордону, на транспортних магістралях відповідними правоохоронними органами ці транспортні засоби не виявлялися.

Даний період характеризується тим, що поступово почав збільшуватися сегмент незаконних мігрантів із числа громадян СНД, зокрема на словацькій ділянці державного кордону.

Так, 10.01.2004 року на ділянці Мостиського прикордонного загону, було затримано групу з 27-ми громадян Молдови, які намагалися перетнути державний кордон самостійно, при цьому лише користуючись вказівками свого співвітчизника-учасника даної групи мігрантів.

Що стосується порушень державного кордону незаконними мігрантами у період 2005-2007 роки, то аналіз матеріалів розслідувань незаконного переправлення нелегальних мігрантів дає підстави зробити висновок про глибоку структуризацію міжнародних злочинних угруповань, що контролюють канали незаконної міграції; сформованість системних каналів незаконної міграції громадян Китаю, Індії, В'єтнаму, Афганістану, Туреччини, Пакистану; утворення національних злочинних угруповань в Україні, які контролюють переправлення

незаконних мігрантів через територію України із центрами в містах Київ, Харків, Ковель та Ужгород, їх активна співпраця з організованими злочинними угрупованнями суміжних держав, зокрема Словаччини; утворення організованої системи постачальників, перевізників, (переправників) незаконних мігрантів, а також системи, яка забезпечує супровід, зв'язок, фінансування та утримання "нелегальних квартир".

Після переправлення груп мігрантів через державний кордон в Україну їх або тимчасово розміщують в українському прикордонні, або відразу переправляють до Києва.

В залежності від країни походження незаконних мігрантів, які намагаються перетнути державний кордон поза пунктами пропуску за допомогою організованих злочинних угруповань, то виділяються *п'ять основних маршрутів*:

1. Для громадян Молдови: Молдова-Чернівці-Ужгород-Оноківці (Гута, Великий Березний).

2. Для громадян РФ (жителі Чечні): Ростов на Дону-Київ-Львів-Ужгород-В. Березний.

3. Для громадян Грузії: Тбілісі-Київ (аеропорт)-Львів-Ужгород, та Поті-Іллічівськ-Одеса-Ужгород.

4. Для громадян Азії та Південно-Східної Азії: Делі (Пекін, Ісламабад, В'єтнам)-Київ (аеропорт)-Ужгород.

5. Для громадян Азії та Південно-Східної Азії: Делі (Пекін, Ісламабад, В'єтнам)-Москва (аеропорт)-Київ-Ужгород [35, с.1].

При транзиті по території України до місць перетинання державного кордону незаконних мігрантів використовувалися наступні способи переміщення:

- автомобілі «таксі»;
- приватні мікроавтобуси та легкові автомобілі;
- вантажні автомобілі з закритим кузовом типу «кунг», в тому числі з використанням схованок серед вантажу;
- із підсадкою до рейсових транспортних засобів, що слідуєть з прикордонних регіо-

нів до Києва.

У Києві відбувається тимчасове розміщення мігрантів з метою формування груп для подальшого слідування до західних кордонів України та незаконного виїзду в країни Західної Європи. Якщо кінцевою метою є осідання в Україні, то Київ є кінцевою точкою маршруту.

При залишенні з України незаконним мігрантам та їх переправникам притаманні наступні способи:

- переміщення незаконних мігрантів безпосередньо через державний кордон самостійно із вказівкою напрямку руху та об'єктів, яких вони повинні досягти після перетину державного кордону (зазвичай поблизу попередньо обумовленого місця їх зустрічає провідник);

- переміщення незаконних мігрантів через лінію державного кордону до обумовленого місця у пішому порядку в супроводі провідника;

- використання ділянок застав з рівнинним рельєфом, де автомобільні дороги на суміжному боці знаходяться на невеликій відстані від державного кордону;

- починає застосовуватися переправлення громадян Південно-Східної Азії «з коліс», тобто переправлення незаконних мігрантів відбувається відразу ж після їх доставки у прикордоння безпосередньо з транспортних засобів, у місцях найближчого проходження автошляхів до державного кордону, оминаючи період так званої їх «відсидки» у прикордонні.

Так, у червні 2006 року на ділянці прикордонної застави «Паладь-Комарівці» Чопського прикордонного загону було затримано групу з 74 громадян Південно-Східної Азії та встановлено, що дану групу безпосередньо до кордону було доставлено трьома групами на вантажних автомобілях, які після об'єднання в одну групу в пішому порядку були переправлені через україно-словацький кордон.

Аналіз способів переправлення незаконних мігрантів через державний кордон Укра-

їни дає можливість їх класифікувати в залежності від:

1. Використання

- **технічних засобів – переїзд, переліт** - залежно від виду транспортних засобів, що використовуються при переміщенні: залізничний; легковий автотранспорт; вантажний автотранспорт; морський; авіаційний; інші засоби, які полегшують перетинання та його приховування;

- **без технічних засобів** – перехід, перепливання.

2. Кількості нелегальних мігрантів: до 5 чол.; 5-10 чол.; 10-20 чол.; більше 20 чол.

3. Правової підстави інфільтрації на територію України:

3.1. Нелегальне прибуття – нелегальне вибуття

- поза пунктами пропуску («зелений кордон»);

- через пункти пропуску за підробленими чи недійсними документами;

- через пункти пропуску з переховуванням в конструктивних особливостях транспортних засобів, та серед вантажу, а також використання інших способів ухилення від прикордонного контролю.

3.2. Легальне прибуття в Україну – нелегальне вибуття

передбачає прибуття в Україну на законних підставах, проте мета поїздки не співпадає з вказаною у візі – найбільше використовується студентами, членами релігійних та ін. заборонених організацій, трудовими мігрантами та переселенцями [36, с.26].

3.3. Нелегальне прибуття – легальне вибуття

передбачає прибуття з метою звернення до компетентних органів з клопотанням про надання статусу біженця, що дозволяє легалізуватися на території України; чи прибуття з метою затриматися на певний час, використовуючи зв'язки національних общин (так звана асимільована міграція).

4. Часу перебування на території України:

4.1 Транзит через Україну, використан-

ня території України як транзитної:

а) повітряно-залізничний транзитний

для громадян Південно-східної Азії, Близького та Середнього Сходу (Китай, В'єтнам, Корея, Індія, Шрі-Ланка, Афганістан): з країни-проживання – повітряним шляхом до РФ, іноді до Білорусі, потім залізничним транспортом до України (Київ, Львів, Ужгород, Одеса), далі через Польщу, Словаччину, Угорщину до країни призначення;

б) повітряно-залізнично-пішохідний транзитний

для громадян Іраку, Ірану, Туреччини, Ємену, Йорданії, Лівану, Сирії, Сомалі, Анголи, Заїру тощо: країна-проживання – держави Закавказзя – потім одна група подорожує повітряним шляхом чи залізницею в Україну, а інша – до РФ, звідки в супроводі провідників прямує в Україну і далі – до країни призначення;

в) повітряно-пішохідно-залізничний транзитний

більша частина громадян Лівану прибуває в Україну повітряним шляхом і далі залізницею або пішки прямує до західного кордону [37, с.31; 38, с.16].

4.2 Транзит без осідання:

- *швидкий транзит* – з країн походження, або із сусідніх країн легальне прибуття в Російську Федерацію під виглядом туризму, на навчання, у службових та приватних справах: авіарейсами в Москву – коротке перебування – залізничним або автомобільним транспортом до кордону з Україною – термін від 3-4 доби;

- *тривалий транзит* – мігрантів нелегально переміщують поетапно, використовуючи автомобільний, залізничний, морський транспорт: країна походження-країни Середньої Азії (Туреччина)-Російська Федерація (Москва або інші міста) – термін від 15 до 30 діб.

4.3 Транзит із осіданням:

- короткостроковим або довгостроковим;
- в земляцтвах або поза земляцтвами.

Таким чином, систематизація та дослідження способів незаконного переправлення

нелегальних мігрантів через державний кордон України дає можливість успішно розслідувати цю категорію злочинів, особливо – вирішувати значне коло питань на початковому етапі розслідування, встановлювати їх відображення в слідовій картині, а також робити прогнозування способів, які будуть використовуватись злочинцями у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огляд стану дізнання та адміністративного провадження у 2005, 2006, 2007 рр. – К.: Адміністрація ДПСУ, 2008. –12 с.
2. Бахин В.П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002). -К.: Типография журнала «Охрана труда», 2002. -268 с.
3. Євдокиєнко С.В. Злочинна діяльність: сутність та криміналістичні аспекти боротьби з нею: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Нац. акад. МВС України. -К., 2002. –17 с.
4. Саїнчин А.С., Похіла І.Б., Притула А.М. Методика розкриття незаконного переправлення осіб через державний кордон України (криміналістичні та оперативно-розшукові аспекти): Монографія. -О.: Фенікс, 2008. - 368 с.
5. Левченко О.П., Портнов Ф.П. Раскрытие и расследование преступлений, связанных с незаконной миграцией: Учебно-методическое пособие. -М.: Изд-во «Юрлитинформ», 2006. –320 с.
6. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов /Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Рус. яз., 1985. –797 с.
7. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі із злочинністю: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Нац. акад. МВС України. -К., 2005. –19 с.
8. Іщенко А.В., Ієрусалімов І.О., Удовенко Ж.В. Теорія і практика криміналістичного забезпечення процесу доказування в розслідуванні злочинів: Навч. посіб. -К.: Центр учбової літератури, 2007. -160 с.
9. Танасевич В.Г., Образцов В.А. О кри-

миналистической характеристике преступлений // Вопросы борьбы с преступностью. - 1976. - Вып. 25. - С. 94-104.

10. Драпкин Л.Я. Структура и функции первоначальных следственных действий в методике расследования преступлений // Методика расследования преступлений (общие положения): Материалы науч.-практ. конф.; г. Одесса, ноябрь 1976 г. - М., 1976. - С. 86-89.

11. Хмыров А.А. Криминалистическая характеристика преступлений и пути доказывания по уголовному делу // Правоведение. - 1978. - № 3. - С. 58-62.

12. Филиппов А.Г. О понятии и содержании криминалистической характеристики преступлений // Вопросы совершенствования методики расследования преступлений: Сб. науч. тр. - Ташкент: Ташкентская ВШ МВД СССР, 1984. - С. 4-9.

13. Зарубей В. Характеристика крадіжок, вчинених іноземними громадянами // Право України. - 2000. - № 5. - С. 94-96.

14. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. - К.: Кондор, 2005. - 588 с.

15. Зорин Г.А. Теоретические основы криминалистики (Фундаментальная криминалистика XXI века). - Мн.: Амалфея, 2000. - 426 с.

16. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учебное пособие. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. - 837 с.

17. Кустов А.М. Теоретические основы криминалистического учения о механизме преступления /Под ред. Р.С. Белкина. - М.: Академия МВД России, 1997. - 228 с.

18. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. - М.: Изд-во НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА М), 2001. - 240 с.

19. Зуйков Г.Г. Установление способа совершения преступления при помощи криминалистических экспертиз и исследований. - М.: НИ и РИО ВШ МВД СССР, 1970. - 45 с.

20. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления:

Автореф. дисс... докт. юрид. наук: 12.00.09. - М., 1970. - 31 с.

21. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. - М.: Мегатрон XXI, 2000. - 334 с.

22. Белкин Р.С. Криминалистика: Учебный словарь-справочник. - М.: Юристь, 1999. - 268 с.

23. Криминалистика: Учебник /Под ред. Р.С. Белкина и Г.Г. Зуйкова. - Т.1. - М.: НИ и РИО ВШ МВД СССР, 1969. - 376 с.

24. Шавер Б.М. Криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений. - М., 1939. - 948 с.

25. Следственный осмотр: Учебное пособие /Отв. ред. Н.И. Кулагин. - Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1983. - 36 с.

26. Ратинов А.В. Судебная психология для следователей. - М.: Изд. ВШ МОП СССР, 1967. - 289 с.

27. Белкин Р.С. Курс криминалистики: В 3-х т. - Т.3: Криминалистические средства, приемы, рекомендации. - М.: Юристь, 1997. - 408 с.

28. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории - к практике. - М.: Юрид. лит., 1988. - 480 с.

29. Козицын Я.М. Расследование и рассмотрение дел о хищениях с использованием служебного положения: Автореф. дисс... докт. юрид. наук: 12.00.09 /Свердловск. юрид. ин-т. - Свердловск, 1975. - 17 с.

30. Куранова Э.Д. Об основных положениях методики расследования отдельных видов преступлений // Вопросы криминалистики. - 1962. - № 6-7. - С. 152-167.

31. Куклянскис С.С. Криминалистическое значение способа хищения // Применение научных методов при расследовании преступлений и изучении преступности. - Ч.2. - Вильнюс, 1973. - С. 53-58.

32. Матусовский Г.А. Экономические преступления: криминалистический анализ. - Харьков: Консум, 1999. - 480 с.

33. Групою дізнання Житомирського прикордонного загону порушена кримінальна справа за фактом незаконного переправлення осіб через державний кордон /Генеральна

прокуратура України. Офіційний інтернет-портал [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.gpu.gov.ua/ua>. -25.09.2003.

34. Довідка про стан протидії незаконній міграції на державному кордоні України (за станом на 10 березня 2002 р.). –К.: Адміністрація ДПСУ, 2002. –4 с.

35. Аналітична довідка відділу дізнання та адміністративного провадження Чопського прикордонного загону за 2007 рік. –К.: Адміністрація ДПСУ, 2007. –3 с.

36. Цибровський М.Ю. Методичний апа-

рат вибору раціональних значень параметрів системи протидії незаконній міграції на державному кордоні: Дис... канд. військ. наук: 20.02.12. -Хмельницький, 2007. -204 с.

37. Левковський В.Ф. Стан та шляхи боротьби з нелегальною міграцією в Україні // Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія і практика). -2002. -№ 6. – С.41-46.

38. Радецкий В.С. Некоторые аспекты современного процесса нелегальной миграции в Украине // Адвокат. –2000. -№ 1. –С.14-19.

Капитанчук Л.Ю. Спосіб вчинення злочину та його особливості при незаконному переправленні осіб через державний кордон України // Форум права. -2008. -№ 2. – С.210-219 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08kljdku.pdf>

Розглянуто спосіб вчинення злочину як складова механізму злочину та елемент його криміналістичної характеристики; визначено поняття способу незаконного переправлення нелегальних мігрантів через державний кордон України, його особливості та класифікація за певними критеріями.

Капитанчук Л.Ю. Способ совершения преступления и его особенности при незаконной переправке лиц через государственную границу Украины

Рассмотрен способ совершения преступления как составляющая механизма преступления и элемент его криминалистической характеристики; определено понятие способа незаконной переправки нелегальных мигрантов через государственную границу Украины, его особенности и классификация по определенным критериям.

Kapitanchuk L.JU. Way of fulfillment of a crime and its feature at illegal pass over of persons through frontier of Ukraine

The way of fulfillment of a crime as a component of the mechanism of a crime and its element criminalistic characteristics is considered; the concept of a way illegal pass over of illegal migrants through frontier of Ukraine, its feature and classification by the certain criteria is determined.